

Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

dr. Havasi Sára

**A fiatalokú fogvatartottakkal való törvényes bánásmód és annak
biztosítékai az egyes fogvatartási helyeken**

PhD értekezés tézisei

A doktori iskola vezetője: Prof. Dr. Jakab Éva DSc., egyetemi tanár
Felelős témavezető: Prof. Dr. habil. Domokos Andrea PhD
dékánhelyettes, intézetvezető egyetemi tanár
Társtémavezető: Dr. Lajtár István PhD
címzetes egyetemi tanár

BUDAPEST
2024

„ (...) s nem engedni egynek sem elkallódní, a bűn útjára jutni, vagy azon maradni, hanem kettőzött igyekezettel kell visszatartani, a jó útra terelni, azon megtartani azokat a szerencsétlen sorsú gyermekeket és fiatalkoriakat is, akik helyzetük vagy rosszra való hajlamuk folytán különös gondozás nélkül bizton elsüllyednének és a büntettek amúgy is elég nagy számát szaporítanák.”¹

Finkey Ferenc

---

¹ FINKEY Ferenc: *A fiatalok felügyelő hatóságának feladata és tagjainak munkaköre*. Harmadik átdolgozott kiadás. Budapest 1942., 9.

Tartalomjegyzék

I. A DOKTORI ÉRTEKEZÉSBEN VIZSGÁLT TÉMA	4
1.1. A doktori értekezés tárgya és a témaválasztás indokai	4
1.2. A doktori értekezés hipotézisei és célja	7
1.3. A kutatás módszertana és forrásai	8
II. A DOKTORI ÉRTEKEZÉS FELÉPÍTÉSE	10
III. A KUTATÁS EREDMÉNYEI – DE LEGE FERENDA JAVASLATOK, ÉSZREVÉTELEK.....	14
IV. PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK.....	20

I. A DOKTORI ÉRTEKEZÉSBEN VIZSGÁLT TÉMA

1.1. A doktori értekezés tárgya és a témaválasztás indokai

A doktori értekezés a büntetés-végrehajtási jog egyik kardinális területére, a fiatalkorú fogvatartottakkal való törvényes bánásmód kérdéskörére fókuszál. Azon belül is a szabadságelvonással járó büntetőjogi szankciók és a büntetőeljárás során alkalmazható, szabadságelvonással járó kényszerintézkedések végrehajtására vonatkozó speciális szabályaival, valamint a törvényes bánásmód biztosítékainak rendszerével foglalkozik a nemzetközi elvárások tükrében. A törvényes bánásmód érvényesülését biztosítani hivatott garancia- és kontrollrendszer elemei közül különös tekintettel az ügyészség törvényességi felügyelete és az Európa Tanács Kínzás Elleni Bizottságának (továbbiakban: CPT/Bizottság) hazánkban tett látogatásai kerülnek a vizsgálódás középpontjába.

*A doktori értekezés tárgya
(saját szerkesztés)*

A doktori értekezés tárgya két, önállóan is vizsgálható résztémából tevődik össze. Egyrészt vizsgálja a fiatalkorú bűnelkövetőket, ezen belül a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásban betöltött helyzetét és a fiatalkorú fogvatartottak, mint speciális fogvatartotti csoport jogi helyzetét. Másrészt bemutatja büntetés-végrehajtási jogi

megközelítésben a törvényes bánásmód fogalmi elemeit, a büntetés-végrehajtást övező garancia- és kontrollrendszert, valamint a XXI. századi büntetés-végrehajtást érintő kihívásokat és azok fiatalokorra gyakorolt lehetséges hatásait. Továbbá az értekezés a modern büntetés-végrehajtás fogalmának lehetséges meghatározására is kísérletet tesz.

Az értekezés specialitása, hogy a fiatalokorra vonatkozó sajátos büntetés-végrehajtási jogi rendelkezéseket és a rájuk vonatkozó nemzetközi elvárásokat fogvatartási helyenként mutatja be, mindazon fogvatartási helyek viszonylatában, amelyek egy fiatal ellen indult büntetőeljárás keretében, a nyomozástól (előállító helyiség, rendőrségi fogda) egészen a kiszabott szankció végrehajtásáig (büntetés-végrehajtási intézet, IMEI, javítóintézet) előfordulhatnak.

A vizsgált kérdések megjelölt szempontrendszer alapján történő feldolgozására korábban alig került sor, így az értekezés hiánypótló céllal íródott. Önmagában az egyes szankciók vagy kényszerintézkedések végrehajtására, a fiatalokorra vonatkozó speciális rendelkezésekre figyelemmel készültek és készülnek tudományos munkák, de átfogó, vagyis a törvényes bánásmódot az egyes fogvatartási helyek szemszögéből vizsgáló, a büntetés-végrehajtást övező garancia- és kontrollrendszert is bemutató tudományos munkával a kutatásaim során nem találkoztam.

Az értekezést megalapozó kutatás 2015-ben kezdődött el, amelyet szakmai mellett személyes tényezők is motiváltak. A személyes motivációk között az Aszódi Javítóintézet működése iránti érdeklődésem és a büntetés-végrehajtási ügyészi hivatás iránti elköteleződésem nevezhető meg. A szakmai szempontból különösen ösztönzően hatott, hogy a fiatalok bűnelkövetők örök aktualitást jelentenek a tudományos kutatások számára nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt. Az, hogy a fiatalok és a fiatalok bűnözése a bűnügyi kutatások minden területén, így az empirikus és a normatív bűnügyi tudományok vonatkozásában is gyakran kerülnek vizsgálódás tárgyává, több körülményre vezethető vissza. E körben említhető, hogy bár a fiatalok bűnözése nem képezi az össz-bűnözés jelentős részét, mégis állandósulni látszik az általuk elkövetett bűncselekmények számának és minőségének folytonos változása, ami gyakran az erőszak eszkalálódásában mutatkozik meg. A dinamikus változások tudományos szempontú megközelítése és értékelése pedig fontos forrása lehet annak, hogy a változásokat a jogalkotás is megfelelő ütemben és módon reagálhassa le.

Emellett a fiatalkorú bűnözést a felnőttkori bűnözés előszobájának tartják, amely előrevetíti a fiatalkorúakkal kapcsolatos legfontosabb feladatot és egyben elérendő célt, amely a prevenció fontosságát jelenti. Ezen feladat ellátásában és cél elérésében pedig az igazságszolgáltatásra, különösen a büntető igazságszolgáltatásra kiemelt felelősség hárul. A fiatalkorú elkövetők gyakran „bűnös ártatlanok”, hiszen a deviáns magatartásuk sokszor tőlük függetlenül kialakuló deprivációkra: kiváltképpen a nem megfelelő nevelésre, a hátrányos családi és társadalmi helyzetre, valamint a negatív hatások eredményeként kitágult erkölcsi keretekre vezethetők vissza. A velük való komplex foglalkozás – amely a jogi megközelítésen, vagyis a nevelő jelleget tükröző szankcionáláson felül pedagógiai, pszichológiai eszközök alkalmazását is megkívánja – azonban eredményes lehet, hiszen életkori sajátosságaikból fakadóan nem zárult le a biológiai, szociális, érzelmi és értelmi fejlődésük. Mindezek eredménye pedig, hogy a fiatalkorúak a felnőttkorú elkövetőkhöz képest még formálhatók és nevelhetők. A bűncselekményt elkövető fiatalkorúak helyes irányú fejlődése és visszavezetése a társadalomba pedig amiatt nélkülözhetetlen, mert a fiatalkorúak – értve ez alatt a bűncselekményt elkövetőket és a büntetlen előéletűeket egyaránt – jelentik a jövő társadalmának alapját és reménységét.

A fiatalkorú bűnelkövetők között is a legspeciálisabb helyzetben a személyi szabadságuktól megfosztott fiatalkorúak állnak, akiket a velük szemben támasztott különös büntetési célok elérése érdekében ki kell emelni az addigi környezetükből. A fiatalkorúak speciális fogvatartotti csoportot alkotnak, akik az átlag fogvatartottakhoz képest speciális igényekkel rendelkeznek, illetve a gyermekjogok is korlátozás nélkül megilletik őket, ebből eredően pedig eltérő bánásmódot igényelnek a büntetés-végrehajtás során.

A fiatalkorúakkal való törvényes bánásmód a reintegráció sikerességének fokmérője is egyben, hiszen a hatalommal való visszaéléssel szembe kerülő fiatalkorú fogvatartottól nem várható el, hogy jogkövető állampolgárként illeszkedjen vissza a társadalom vérkeringésébe.

A kifejtettekre figyelemmel a szakmai és személyes tényezők együttesen formálták, hogy milyen kereteket vegyen a kutatás, és milyen szempontrendszer mentén épüljön fel az értekezés.

1.2. A doktori értekezés hipotézisei és célja

Az értekezés három fő hipotézis vizsgálatára irányult:

1. HIPOTÉZIS: A doktori értekezés legfőbb hipotézise, hogy a fiatalkorúakra – hasonlóan a büntető anyagi joghoz és büntetőeljárás joghoz – a vizsgált fogvatartási helyek tekintetében speciális büntetés-végrehajtási jogi rendelkezések alkalmazandók, amelyek nemcsak a büntetés-végrehajtás fiatalkorúak esetén irányadó speciális céljának kívánnak megfelelni, hanem a nemzetközi kívánalmaknak is eleget tesznek.

2. HIPOTÉZIS: Az ügyészség tekintetében abból a hipotézisből indultam ki, hogy az ügyészség a fogvatartottakkal való törvényes bánásmód legfőbb biztosítója, amelyre az igazságszolgáltatásban betöltött szerepe, alkotmányos feladatai és törvényben biztosított eszközei teszik alkalmassá. Emellett a kiemelkedő szerepét a többi kontroll szereplővel együttműködve látja el.

3. HIPOTÉZIS: A CPT vonatkozásában alapvetően két fő hipotézist fogalmaztam meg: elsősorban, hogy a CPT magyarországi fogvatartási helyeken végzett látogatásai a hazai jogalkotásra és jogalkalmazásra egyaránt hatást gyakoroltak és gyakorolnak mind a mai napig, erre figyelemmel pedig a CPT tevékenysége fontos szerepet tölt be a büntetés-végrehajtást övező garancia- és kontrollrendszerben.

Másodsorban feltételeztem, hogy ez a hatás annak is köszönhető, hogy az elmúlt közel 30 év 11 látogatása során a Bizottság tagjai valamennyi fogvatartási helyen jártak, amely eredményeképpen a büntetés-végrehajtás hazai rendszerére és helyzetére kellő rálátással rendelkeznek. Nem utolsó sorban kérdésként fogalmaztam meg, hogy hazánk vajon mennyiben veszi figyelembe a CPT kötelező erővel nem bíró ajánlásait és javaslatait.

A doktori értekezés célja annak vizsgálata, hogy a hazai végrehajtásra vonatkozó szabályozás mennyiben felel meg a nemzetközi elvárásoknak, a vizsgálat alapján pedig célul tűztem ki a joggyakorlatot erősítő és kodifikációs javaslatok megfogalmazását is.

1.3. A kutatás módszertana és forrásai

Az elmúlt években mind az elmélet-, mind a gyakorlatorientált kutatási módszerek alkalmazására sort kerítettem. A kutatás elméleti részében a lehető legteljesebb körben feldolgoztam a hazai szakirodalmat, több esetben nemzetközi szakirodalomra való utalással, a releváns jogszabályokat, a nemzetközi egyezményeket és más nemzetközi „soft law” jellegű dokumentumokat, illetve az azokban foglalt elvárásokat, különös tekintettel a CPT Magyarországon tett látogatásai nyomán készült jelentésekre és az arra adott hazai válaszokra.

A kutatás gyakorlati részében több alkalommal személyes látogatást tettem az Aszódi Javítóintézetben – egy alkalommal az úgynevezett Nyitott Bíróság program keretében –, a Rákospalotai Leánynevelő Intézetben, valamint a Budapesti Javítóintézetben. Valamennyi látogatás során alkalmam nyílt megismerni az egyes javítóintézetek profilját, a felmerülő kérdéseket feltenni, továbbá az Aszódi Javítóintézet egykori igazgatójával, Szarka Attilával és a Rákospalotai Leánynevelő Intézet igazgató-helyettesével, dr. Hatvani Erzsébettel szakmai konzultációt is folytathattam.

A javítóintézeteken kívül az értekezésben vizsgált, többi fogvatartási helyen is volt lehetőségem látogatást tenni, emellett szakmai gyakorlatot töltöttem a Fővárosi Főügyészség Büntetés-végrehajtási Törvényességi Felügyeleti és Jogvédelmi Osztályán. Kutatást folytattam a Fővárosi Törvényszék Büntetés-végrehajtási Csoportjánál és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságánál, valamint a Budapest Főváros Levéltárában, ahol a Budapesti Királyi Ügyészség elnöki iratait vizsgáltam. Az értekezés külön szerkezeti egységében tárgyalt digitalizációhoz kapcsolódóan felvettem a kapcsolatot a Prison Cloud modell fejlesztőivel, az eBo-Enterprises belga honosságú informatikai vállalattal, akik szakmai anyag megküldésével segítették a rendszer megismerését.

A statisztikai adatok elemzése és bemutatása is a kutatás fontos részét képezték. A nyilvánosan elérhető statisztikai adatok mellett további adatokat kaptam az Igazságügyi Minisztériumtól, az Emberi Erőforrások Minisztériumától, az Országos Bírósági Hivaltaltól, valamint az Országos Rendőr-főkapitányságtól. Továbbá a Legfőbb Ügyészség rendelkezéseimre bocsátotta a 2016-2021. évre vonatkozó, a fogvatartottakkal való törvényes bánásmód törvényességének vizsgálatáról szóló összefoglaló jelentéseket.

Végül a kutatási módszerek között szükséges említést tenni arról, hogy az Új Nemzeti Kiválóság Program Felsőoktatási Doktori Hallgatói, Doktorjelölti Kutatói Ösztöndíj keretében részkutatást végeztem az egyes szabadságelvonással járó szankciók és kényszerintézkedések végrehajtása során felmerülő kihívások témában. A kihívások azonosítása és jellemzőinek megállapítása mellett megvizsgáltam a hazai jogszabályi környezetet, a nemzetközi ajánlásokat és elvárásokat, illetve különféle külföldi megoldási mintákat.

II. A DOKTORI ÉRTEKEZÉS FELÉPÍTÉSE

A doktori értekezés hét fejezetből áll, amely szerkezeti felépítése és tagozódása alapján rendelkezik egy 'kvázi' általános és egy különös résszel. Az értekezés általános és különös részre való oszthatósága visszavezethető arra, a téma feldolgozási módszere alkalmazása során figyelembe vett szempontokra, hogy a különös büntetés-végrehajtási jogi rendelkezések az általános szabályokra alapozva kerüljenek vizsgálatra. A speciális rendelkezések egyfajta járulékos jellege miatt ugyanis a témát feldolgozni úgy volt lehetséges, ha az értekezés a fiatalkorúakra vonatkozó speciális rendelkezések mellett általános megközelítéseket is tartalmaz.

A doktori értekezés I-IV. fejezete alkotja az általános részt:

Az *I. fejezet* a 'Bevezetés' címet viseli, amely bemutatja az értekezés kereteit, így a doktori értekezés tárgya és a téma választásának indokai mellett a doktori értekezés hipotézisei és célja, valamint a kutatómódszertan kerül ismertetésre.

A 'Fiatalkorúak a büntető igazságszolgáltatásban' című *II. fejezet* foglalkozik a fiatalkorúak büntetőjogi értelemben vett speciális alanyiségével, ezen belül az életkori határokkal, külön vizsgálva az anyagi jogi és büntetés-végrehajtási jogi életkori határokat, illetve a beszámítási és belátási képesség fogalmát, valamint a két fogalom közti különbségeket. Emellett külön szerkezeti egységek pedig a gyermekjogokat, illetve a fiatalkorú fogvatartottak jogi helyzetét vizsgálják.

A *III. fejezet* „A törvényes bánásmód fogalmára és biztosítékaira” fókuszál. A törvényes bánásmód vonatkozásában a nemzetközi dokumentumokra és az Alaptörvényre alapozva kísérletet tesz annak meghatározására. E körben bemutatja, hogy az egyes szerzők milyen szempontrendszer alapján töltik meg tartalommal a törvényes bánásmód kategóriáját. Az értekezés a törvényes bánásmódot komplex és úgynevezett ernyőfogalomként határozza meg. Továbbá külön szerkezeti egységben elhelyezi a törvényes bánásmódot a modern büntetés-végrehajtás kontextusában, és a törvényes bánásmódot a modern büntetés-végrehajtás ismérvének tekinti.

Emellett a modern büntetés-végrehajtás további ismérveit is számba veszi, úgymint a tárgyi és személyi feltételeket, a nemzetközi elvárásoknak megfelelő jogszabályi háttér szükségességét, a garancia- és kontrollrendszert, valamint a büntetés-végrehajtást érintő újfajta kihívások megfelelő kezelésének fontosságát. Ezt követően a *III. fejezet* számba veszi

és bemutatja a törvényes bánásmód biztosítékait, úgymint a 2016. évi CX. törvénnyel a Bv. Kódexbe iktatott, és 2017. január 1-jén hatályba lépett, majd 2021. január 1. napján jelentős módosításon átesett alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti kártalanítási eljárást. Ezen kívül a biztosítékok között ismerteti a büntetés-végrehajtást övező garancia- és kontrollrendszer elemeit és azok jelentőségét.

Az értekezés a garancia- és kontrollrendszer klasszikus felosztását veszi alapul. A garancia- és kontrollrendszer külső nemzeti ágának elemei közül részletesen mutatja be az ügyészség büntetés-végrehajtás felett gyakorolt törvényességi felügyeleti tevékenységét, amely magában foglalja a tevékenység alkotmányos vizsgálatát, annak történeti áttekintését, az ügyészség e tevékenységét megalapozó ismérveit, valamint az ügyészség büntetés-végrehajtásban betöltött szerepére más országok tekintetében is utal. Az ügyészség törvényességi felügyelete ezen felül összehasonlításra kerül a garancia- és kontrollrendszer többi elemének tevékenységével.

A nemzetközi külső kontroll általános bemutatása mellett a fő hangsúly az Európa Tanács Kínzás Elleni Bizottságára (CPT) helyeződik, részletesen ismertetve a nemzetközi szervezet felépítését, működési mechanizmusát és annak meghatározó alapelveit, valamint a tevékenysége során kikristályosodott standardjait. Továbbá a CPT hazai jogalkotásra és jogalkalmazásra gyakorolt hatásai körében általános jelleggel mutatja be a Bizottság hazánkban tett eddigi látogatásait. E szerkezeti egység specialitása, hogy a CPT két másik védelmi mechanizmussal, az Európa Tanács égisze alatt felállított Emberi Jogok Európai Bíróságával és az ENSZ égisze alatt született Megelőzési Albizottsággal kerül összehasonlításra.

Az értekezés általános részének utolsó fejezete a *IV. fejezet*, amely megvizsgálja azokat a folyamatokat és hatásokat, amelyek a büntetés-végrehajtást, ezáltal pedig a fogvatartottakkal való törvényes bánásmódot érintik vagy érinthetik. Ennek megfelelően az értekezés foglalkozik a digitalizáció kérdésével, az olyan rendkívüli helyzetekkel, mint a járvány vagy a háború, illetve a túlsúfoltság problémakörével és a fogvatartottak új besorolási rendszerével. Ezen fejezet emellett arra is utal, hogy ezek a hatások milyen módon befolyásolhatják a fiatalok fogvatartottakkal való törvényes bánásmód kereteit.

Az értekezés V-VII. fejezete alkotja a doktori értekezés különös részét:

Az értekezés különös része a „Fiatalok fogvatartottak az egyes fogvatartási helyeken” című, *V. fejezettel* kezdődik, egyúttal az értekezés gerincét és legfőbb részét is ezen fejezet képezi. A fejezet külön-külön szerkezeti egységben mutatja be az egyes fogvatartási helyekre (rendőrségi előállító helyiség, rendőrségi fogda, büntetés-végrehajtási intézet, IMEI és javítóintézet) vonatkozó speciális, fiatalok számára irányadó végrehajtási szabályokat, a fogva tartás jogcímeit, a törvényes bánásmód ügyészség által biztosított garanciáit, a CPT látogatásainak hatásait, majd végül az adott fogvatartási hellyel kapcsolatos megállapításokat, észrevételeket és de lege ferenda javaslatokat. Az ügyészség törvényességi felügyelői jogkörében végzett tevékenysége bemutatásához a Legfőbb Ügyészség által minden évben kiállított összefoglaló jelentések kerültek felhasználásra, míg az értekezés a CPT látogatásainak hatásait a CPT által kibocsátott jelentéseken keresztül vizsgálta. Az összefoglaló jelentések egy-egy, az adott fogvatartási hely szempontjából leginkább relevánsnak tartott részei kerültek kiemelésre, míg a CPT jelentésekből a fiatalokat érintő részek váltak az értekezés részévé.

A *VI. fejezet* különállóan tartalmaz de lege ferenda javaslatokat az ügyészség törvényességi felügyeletére vonatkozóan és kritikai észrevételeket a CPT látogatási rendszere tekintetében. Az értekezés ebben a fejezetben vizsgálta, hogy a technológiai forradalom és a digitalizáció korában eddig megszületett vívmányokat hogyan lehetne hasznosítani a büntetés-végrehajtási ügyész munkája során a hatékonyság fokozása érdekében. Az értekezés de lege ferenda javaslatként fogalmazza meg, hogy a fogvatartottak tekintetében, a hatályos szabályozás szerint szünetelő elektronikus ügyintézéshez való jog a korlátozott, módosult tartalommal gyakorolható jogok közé kerüljön át, így lehetővé téve egy, az adatvédelmi szempontokat is figyelembe vevő elektronikus ügyintézési- és panaszkezelési rendszer kialakítását, amelynek köszönhetően az ügyészség egyszerűbben, könnyebben és hatékonyabban intézhetné a hozzá beérkező panaszokat, kérelmeket és bejelentéseket.

A CPT magyarországi látogatásokról készült jelentései és az azokra adott magyar válaszok alapján a Bizottsággal és működésével kapcsolatban többféle megállapítás jelenik meg az értekezés ezen fejezetében. Egyes megállapítások a CPT előnyeire mutatnak rá és hangsúlyozzák azokat, míg mások inkább kritikai jellegűek és a Bizottság jövőjével kapcsolatosak, azonban külön hangsúlyozni érdemes, hogy ezek nem a Bizottság jelentőségét vagy létjogosultságát megkérdőjelező javaslatok, hanem szubjektív észrevételek.

A *VII. fejezet* foglalja keretbe a doktori értekezést, amely az összegző gondolatokat tartalmazza a hipotézisek és a megállapításokkal kapcsolatban, valamint az egyes fogvatartási helyek vonatkozásában külön-külön tett de lege ferenda javaslatok és megállapítások is itt nyertek összefoglalóan elhelyezést.

III. A KUTATÁS EREDMÉNYEI – DE LEGE FERENDA JAVASLATOK, ÉSZREVÉTELEK

A kutatás végén valamennyi hipotézis vizsgálata eredménnyel zárult.

Az **első hipotézis** részben megdőlt, mert egyes fogvatartási helyek (kiváltképpen az IMEI és az előállító helyiségek) vonatkozásában az a megállapítás volt tehető, hogy a fiatalkorú fogvatartottakra vagy egyáltalán nem, vagy kevésbé releváns speciális szabályok vonatkoznak, amelyeknek a felülvizsgálata – akár a jogalkotás, akár jó gyakorlatok alkalmazásának eszközével – indokolt lehet. A vizsgált fogvatartási helyek közül a javítóintézetekre vonatkozó végrehajtási szabályok felelnek meg a leginkább a fiatalkorúakkal szemben támasztott speciális célkitűzéseknek és feladatoknak. A fiatalkorúakra vonatkozó büntetés-végrehajtási jogi szabályozást tekintve elmondható, hogy alapvetően enyhébb rendelkezéseket foglal magában a felnőttkorúakra irányadó szabályokkal összevetve, amely a feltárt hiányosságok, észrevételek ellenére is képes eleget tenni a nemzetközi elvárásoknak és hazánk nemzetközi kötelezettségvállalásainak. Egyértelműen igazolást nyert továbbá, hogy a fiatalkorú fogvatartottakkal való törvényes bánásmód követelménye hazánkban érvényesül, az ezt biztosító jogszabályi előírásokat a fogvatartó szervek is általában végrehajtják, jogalkalmazási gyakorlatuk jellemzően megfelel a nemzetközi jogi normákban és ajánlásokban megfogalmazott elvárásoknak.

A **második**, ügyészséggel kapcsolatban megfogalmazott **hipotézis** egyértelmű igazolást nyert. Az ügyészség, mint a büntetés-végrehajtás felett törvényességi felügyeletet ellátó alkotmányos szervezet, a törvényes bánásmód legfőbb biztosítója, amelyre az igazságszolgáltatásban betöltött szerepe, alkotmányos feladatai és törvényben biztosított eszközei teszik alkalmassá.

A **harmadik hipotézis**, amely a CPT-vel kapcsolatban került meghatározásra, részben igazolást nyert, részben azonban megdőlt. Hazánk a Bizottsággal együttműködik, a 11 alkalommal tett látogatása során tett több, mint 300 javaslatból számtalant megfogadtunk és átültettünk, azokat a jogalkalmazás vagy a jogszabályok részévé tettük. Egyértelmű tehát, hogy a CPT hatást gyakorol a hazai jogalkotásra és jogalkalmazásra, amely a garancia- és kontrollrendszer külső nemzetközi ágának jelentős szereplőjévé teszi. Hiányosságként értékelendő ugyanakkor, hogy az elmúlt 30 év alatt a CPT egyszer sem tett látogatást hazai javítóintézetben, annak ellenére, hogy külön standardokat határozott meg a fiatalkorúakkal kapcsolatban. Emellett a látogatások uniformizálnak, ezáltal kevésbé országspecifikusnak

mutatkoznak. A legnagyobb hangsúly a rendőrségi fogvatartásra helyeződik, pedig hazánkban nem ebben a tekintetben, hanem sokkal inkább a büntetés-végrehajtási intézetek működésében tapasztalhatunk rendszerszintű problémákat és kihívásokat.

A fiatalkorúakra vonatkozó szakmai és tudományos anyag gazdag forrása érhető el. Jelen doktori értekezés célja ennek ismeretében az volt, hogy a fiatalkorúakat új megvilágításba, eddig nem vizsgált szempontrendszerrel használva helyezze el a büntetés-végrehajtás rendszerében, a törvényes bánásmód követelménye érvényesülésének vizsgálatán keresztül.

De lege ferenda javaslatok, legfőbb megállapítások és észrevételek összefoglalása fogvatartási helyenként:

1. Rendőrségi előállító helyiségek és rendőrségi fogdák

- Alapvető elvárás és szempont, hogy olyan garanciákra van szükség a rendőrségi fogva tartás során, amelyek a tisztességes eljárás elvének érvényesülését az eljárás kezdeti szakaszában is garantálják. A fiatalkorúak számára különösen meghatározó lehet az első érintkezés a büntető hatóságokkal, amely függetlenül attól, hogy a bűnösségük beigazolódik-e, hosszútávon hatással lehet a későbbi magatartásukra.
- A nemzeti szabályozás jónéhány rendelkezése visszavezethető valamely nemzetközi kívánalomra, azonban ez nem tekinthető teljeskörű adaptálásnak. Szükséges lenne mind az előállító helyiségek, mind a rendőrségi fogdák szabályozását újragondolni és a fiatalkorúakra vonatkozóan sokkal komplexebb, részletesebb, széleskörű garanciákat tartalmazó jogszabályi környezetet megalkotni. A jelenlegi szabályok tartalmaznak egynéhány speciális rendelkezést, ezek rendszerint nem fajsúlyosak, a fiatalkorúak speciális igényeit nem minden értelemben kielégítők. Így például a felnőttkorúakra irányadó szabályokkal egyezően a fiatalkorúak is az első 5 órát követően jutnak élelemhez az előállítás végrehajtása során, amely túl hosszú időtartamnak tekinthető és adott esetben az emberséges bánásmód követelményét is megsértheti.
- Tisztázni kellene, hogy a 14. életévét be nem töltött gyermekkorú elkövető előállítása milyen keretek között történhet, esetükben speciális végrehajtási hely kijelölése lenne szükséges a büntetőeljárás során használt gyermekmeghallgató szobákhoz hasonló módon.

- A rendőrségi fogdák rendjét szabályozó rendelet részletesebben rendelkezik a végrehajtás kereteiről, de szükséges lenne a rendeleten belül külön fejezetben elhelyezni a fiatalokra vonatkozó szabályokat.
- Üdvözlendő, hogy rendőrségi fogdákon letartóztatás foganatosítására már csak kivételes esetben kerülhet sor, mert a CPT megállapításai mellett a fogdák állapota és befogadóképessége sem tenné lehetővé, hogy hosszabb időre helyezzenek el fiatalok letartóztatottakat.
- A mozgás- illetve élettérre vonatkozó szabályozás a nemzetközi kívánalmaknak eleget tesz annak ellenére is, hogy a rendőrségi fogdákra vonatkozó rendelkezések számszerűen nem követik az ajánlásokat, hiszen a rendelet nem teszi lehetővé a túlsúlyos elhelyezést, illetve a magyar szabályok a fogvatartott számára kedvezőbb számítást veszik alapul.

2. Büntetés-végrehajtási intézetek

- A letartóztatás több fogvatartási helyen is foganatosítható, amelyekre különböző rendelkezések vonatkoznak, ezek azonban nem egységes elveken nyugszanak. Így például a javítóintézetben végrehajtott letartóztatás során kedvezőbbek az élettérre vonatkozó szabályok a büntetés-végrehajtási intézetben foganatosított letartóztatásra irányadó szabályokhoz képest, ami azt a látszatot keltheti, hogy a társadalomra veszélyesebb cselekmény miatt elrendelt letartóztatás esetén, mintegy előre szankcionáló jelleggel, kisebb élettér is jár.
- Ahogyan arra a Kúria Büntető Kollégiumának Joggyakorlat-Elemző Csoportjának összefoglalója is rámutatott, hogy a bíróság gyakorta elmulasztanak a bűncselekmény különös tárgyi súlyára hivatkozni a letartóztatás elrendeléséről és fenntartásáról rendelkező végzések indokolásakor. Ez több szempontból is aggályokat ébreszt, egyrészt amiatt, mert ez esetben a végzés formálisan nem felel meg a jogszabályi követelményeknek, másrészt amiatt, mert ez a gyakorlat erodálja a fiatalok elleni büntetőeljárás célját, és akár olyan esetekben is sor kerülhet a legsúlyosabb személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés elrendelésére, amikor a fiatalok terhelt terhére különös tárgyi súlyú bűncselekmény megalapozott gyanúja nem is áll fenn.
- A fegyelmezés progresszív jellegének megőrzése érdekében a magánelzárás, mint fegyelmi fenytés megtartása továbbra is indokolt. A magánelzárás

kivezetése a fenytések eszköztárából eszközteleenné tenné a fegyelmi jogkör gyakorlóját a legsúlyosabb fegyelmi vétségek elkövetése esetén. A hazai szabályozás továbbá tartalmazza mindazon garanciális rendelkezéseket, amelyek a törvényességet, a humanitás elveit és a számonkérhetőséget egyaránt biztosítják.

- A börtönártalmak minimális szintre történő csökkentése érdekében a szabadságvesztés végrehajtására kifejezetten csak fiatalok büntetés-végrehajtási intézetében kellene sort keríteni, és nem valamely büntetés-végrehajtási intézet kialakított részlegén.
- Az első büntényes fiatalokkal szembeni szankcióalkalmazás során szabadságelvonás szükségessége esetén előtérbe kellene helyezni a javítóintézeti nevelés alkalmazását a szabadságvesztés alkalmazása helyett. A statisztikai adatok arra mutatnak rá ugyanis, hogy az összes szabadságvesztésre ítélt fiatalok döntő többsége büntetlen előéletű volt a vizsgált években.
- A 14. életévét be nem töltött fiatalokkal szemben végrehajthatatlan a rendbíróság helyébe lépő elzárás, amelynek megoldása a Be. megfelelő módosításával, a vonatkozó rendelkezések pontosításával lenne orvosolható. A Be. általános jelleggel nem rendelkezik, hogy a fiatalok rendbíróságolása esetén – például a bünygyi felügyelet magatartási szabályainak megszegésekor – kit köteleznek annak megfizetésére és annak elmulasztásának következményei kit terhelnek. A rendbíróság meg nem fizetése esetén annak helyébe elzárás lép. Ha azt vesszük alapul, hogy a mulasztás jogkövetkezményei a fiatalokat terhelik, akkor a rendbíróság helyébe lépő elzárást vele szemben fogják végrehajtani. Az értelmezési nehézség a 14. életévét be nem töltött fiataloknál jelentkezik, akikkel szemben nem lehetne kiszabni elzárást, és ezért velük szemben az elzárás végrehajtási szabályai sem lehetnének alkalmazhatók. Emellett a 14. életévét be nem töltött fiatalokra vonatkozó szabályok alapján a büntetés-végrehajtási intézetben történő elhelyezésük semmilyen jogcímen sem megengedett.

3. Javítóintézetek

- A javítóintézetek létjogosultsága megkérdőjelezhetetlen. A fiatalokra specializálódott feladata és célja mellett a különféle börtönártalmak is a

javítóintézetek fontossága mellett szólnak. A fiatalok a büntetés-végrehajtási intézetekben könnyen elsajátíthatják a nem kívánatos magatartási formákat a börtönkörnyezetbe való beintegrálódás és a többi fogvatartott elismerésének kivívása érdekében. A fiatalok szabadságelvonásának, különösen a szabadságvesztés kiszabásának ultima ratio jellege azért is hangsúlyos tehát, mert a fiatalok bűnözői életmódra utaló karakterjegyei számos esetben a felnőttkorú fogvatartottakkal való érintkezésből eredeztethető.

- Megfontolandó lenne a jogalkalmazási gyakorlatot abba az irányba terelni, hogy azokban az esetekben, amikor a fiatalok szabadságelvonása 1-4 évig terjedő időtartamban (vagy az elzárás törvényi időtartamában) szükséges, akkor javítóintézeti nevelés alkalmazására, hosszabb szabadságelvonás szükségessége esetén szabadságvesztés kiszabására kerüljön sor. A fiatalok reintegrációjához hosszabb idő is szükséges lehet, amelyre 1-2 év időtartamú szabadságvesztés nem elegendő a büntetés-végrehajtási intézetekben, hiszen azok nem speciálisan a fiatalokkal szemben támasztott speciális feladatok és célkitűzések elérése érdekében jöttek létre. Ezt támasztja alá továbbá a büntetés-végrehajtási intézetekben tapasztalható túlszűfolttság és a személyi állomány fluktuációja is.
- Büntetés-végrehajtási szakmai szempontból közelíteni kellene egymáshoz a büntetés-végrehajtási intézeteket és a javítóintézeteket. Ennek értelmében a büntetés-végrehajtási intézetekben még nagyobb hangsúlyt kellene fektetni a nevelésre, a fiatalok fogvatartottakkal kapcsolatos feladatok ellátására a javítóintézetekhez hasonló összetételű személyi állomány kialakításával, valamint a javítóintézetekben megjelenő reintegrációs programokhoz hasonló reintegrációs tevékenység kiszélesítésével. A javítóintézetek tekintetében pedig megfontolandó lenne, különösen a szökések számának csökkentése, a személyi állomány adminisztratív terheinek csökkentése, a fiatalok digitális kompetenciájának fejlesztése érdekében, a büntetés-végrehajtási intézetekhez hasonló – de nem a börtönkörnyezet kialakítására törekvő – biztonsági és informatikai rendszer (kamerák, SAFE rendszer, KIOSZK stb.) telepítése, valamint a büntetés-végrehajtási intézetekhez hasonló kategóriarendszer bevezetése.
- Több javítóintézet létrehozatalára lenne szükség, akár az állami és a magánszektor együttműködésén alapuló konstrukcióban. A további

javítóintézetek létesítését több indokkal is alá lehet támasztani, így elsősorban a büntetés-végrehajtási intézetekben tapasztalható túlszűfoltással. Emellett a kapcsolattartáshoz való jog is sérülhet a javítóintézetekben, hiszen a jelenleg rendelkezésre álló öt javítóintézet földrajzi elhelyezkedése nem teszi lehetővé, hogy a személyes kapcsolattartási formákat valamennyi növendék igénybe vehesse.

4. Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet (IMEI)

- A kényszergyógykezelés egy összetett és ebből eredően világos, az emberi méltóságot figyelembe vevő, illetve garanciális szabályokat egyaránt igénylő jogi helyzetet teremtő jogintézmény. Ezért különös hangsúlyt kell fektetni a humánus és következetességet biztosító végrehajtási szabályokra, amelyet erősít továbbá az a körülmény is, hogy mind a fiatalkorúak, mind a kényszergyógykezeltek büntetés-végrehajtási jogi szempontból speciális fogvatartotti csoportot alkotnak.
- A kényszergyógykezelés végrehajtási szabályainak vizsgálatakor megállapítható, hogy a kóros elmeállapotú fiatalkorúakra nem találunk érdemi speciális rendelkezéseket. Főként az elkülönítés tekintetében lenne indokolt, hogy a Bv. Kódex 325. § (1) bekezdésében található utaló szabályon kívül konkrétan deklarálásra kerüljön a kóros elmeállapotú fiatalkorúak és felnőttkorúak egymástól történő elkülönítésének kötelezettsége, amelyre már a CPT is felhívta a figyelmet.
- Ugyancsak indokolt lenne kedvezőbb szabályozást kialakítani a fiatalkorú kényszergyógykezeltek kapcsolattartására és az adaptációs szabadságra vonatkozóan.

IV. PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK

1. Havasi Sára: Az Aszódi Javítóintézet egykor és most
In: Czine Ágnes (szerk.): 60 Studia in honorem Andrea Domokos. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest 2024., 143-154 pp. ISBN 978-615-6637-23-9
2. Havasi Sára: A 21. századi büntetés-végrehajtás, mint a modern és hatékony büntetés-végrehajtás. Börtönügyi Szemle 2023/3., 55-71. pp.
3. Havasi Sára: Az Európa Tanács Kínzás Elleni Bizottságának jelentősége a büntetés-végrehajtásban
In: Jakab Éva - Miskolczi-Bodnár Péter (szerk.): XXIV. Jogász Doktoranduszok Országos Konferenciája. Jog és állam 45. szám. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest 2023., 79-90. pp. ISSN 1787-0607
4. Havasi Sára: Új évtized, régi kihívás: egy háború lehetséges hatásai a büntetés-végrehajtásra. Ügyészségi Szemle 2013/1.
5. Havasi Sára: Kihívások a fiatalkorúak büntetés-végrehajtásában.
In: Miskolczi-Bodnár Péter (szerk.): XXIII. Jogász Doktoranduszok Országos Konferenciája. Jog és állam 42. szám. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest 2022., 73-80. pp. ISBN 978-615-5961-86-1
6. Havasi Sára: Járványügyi szabályok a fiatalkorúak büntetés-végrehajtásában. Ügyészségi Szemle 2022/1.
7. Havasi Sára: Börtön a börtönben? Gondolatok a fiatalkorúak magánelzárásáról. In: Miskolczi-Bodnár Péter (szerk.): XIX. Jogász Doktoranduszok Országos Konferenciája. Jog és állam 34. szám. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest 2021., 67-76. pp. ISBN 978-615-5961-65-6
8. Domokos Andrea, Havasi Sára: A digitalizáció a büntetés-végrehajtás szolgálatában
In: Miskolczi-Bodnár Péter (szerk.): Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum XXXIV. Oktatók és hallgatók közös tanulmánykötete. Budapest 2021., 125-150. pp. ISBN 978-615-5961-54-0

9. Havasi Sára: Koronavírus a börtönben a nemzeti megelőző mechanizmus látogatásai alapján. In: Miskolczi-Bodnár Péter (szerk.): Jog és Állam 32. szám. XVIII. Doktoranduszok Szakmai Találkozója Budapest, 2020. 81-88. pp. ISBN 978-615-5961-55-7
10. Havasi Sára: Az alapvető jogok biztosa és az ügyészség szerepe és kapcsolata a büntetés-végrehajtás garancia- és kontrollrendszerében. KRE-Dit 2020/2.
11. Domokos Andrea, Lajtár István, Havasi Sára: A biztonságos fogva tartás alapelvei pandémia idején. In: Miskolczi-Bodnár Péter (szerk.): Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum XXXIV. Oktatók és hallgatók közös tanulmánykötete. Budapest 2021., 81-102. pp. ISBN 978-615-5961-54-0
12. Havasi Sára: Mozgástér a büntetés-végrehajtásban figyelemmel a 32/2014. (XI.3.) AB határozatban foglaltakra. KRE-Dit 2020/1.
13. Havasi Sára: A letartóztatás és a nyomozás fiatalokra vonatkozó sajátosságai az új Be. alapján. Ügyészségi Szemle 2020/2.
14. Havasi Sára: “Büntetlenül” fogva tartva. A kóros elmeállapotú fiatalok büntetőjogi megítélése. In: Miskolczi-Bodnár Péter (szerk.): Jog és Állam 29. szám. XVI. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója. Patrocinium Kiadó Budapest, 2020. ISSN 1787-0607 ISBN 978-615-5961-27-4, 105-117. pp.
15. Havasi Sára: A rendőrségen fogvatartott fiatalokra vonatkozó szabályok. In: Miskolczi-Bodnár Péter (szerk.): Jog és Állam 28. szám. XV. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója. Patrocinium Kiadó Budapest, 2020. ISBN 978-615-5961-26-7 ISSN 1787-0607, 57-68. pp.
16. Havasi Sára: A fogvatartottak büntetés-végrehajtási jogi helyzete az ügyészség szemével. In: Miskolczi-Bodnár Péter (szerk.): Jog és Állam 24. szám. XIV. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója. Patrocinium Kiadó Budapest, 2019. ISBN 978-615-5961-02-1, 157-165. pp.
17. Havasi Sára: A jövő szankciója? – Az “elektronikus” szabadságvesztés <https://arsboni.hu/a-jovo-szankcioja-az-elektronikus-szabadsagvesztes/>

18. Havasi Sára: A fiatalokú bñnelkõvetõk eredmnyes nevelése érdekében - A javítóintézeteki nevelés és annak végrehajtása a Bv. Kódex szabályozása alapján. In: Dobrocsi Szilvia (szerk.): Acta Iuvenum Caroliensia IX. KGRE ÁJK Budapest, 2017. ISSN 2062-9206, 9-56. pp.
<http://www.aszod-afi.hu/dolgozatok.html>
19. Havasi Sára: Önsorsrontó fiatalok. In: Acta Iuvenum Caroliensia VIII. KGRE ÁJK Budapest, 2016. ISSN 2062-9206, 86-134. pp.
20. Havasi Sára: A fiatalokúakkal szembeni szankcióalkalmazás sajátosságai. Ábrahám Márta (szerk.): Mailáth György Tudományos Pályázat, 2015. Díjazott dolgozatok. Országos Bírósági Hivatal, 2015., 391-430. pp. ISBN 978-615-80486-1-3

További publikációk

21. Havasi Sára: Lajtár István – Szűcs András: Büntetés-végrehajtási jog Jogi szakvizsga felkészítő kötet. Ügyészek Lapja 2023/1.
22. Havasi Sára: Az ügyészség közérdekvédelmi feladatai, különös tekintettel a környezetvédelmi feladatokra. In: Domokos Andrea (szerk.): A természet, környezet büntetőjogi védelme. Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum XXXVIII. Patrocinium Kiadó, Budapest, 2022.
23. Havasi Sára: Recenzió Domokos Andrea – Papp Petra – Wiedemann János: Jogesetek a büntetőjog köréből című jogesettárról. Ügyészek Lapja 2020/6.
24. Domokos Andrea (szerk.), Nemes Zsófia, Havasi Sára: A családon belüli erőszak büntetőjogi és társadalmi megítélése Acta Caroliensina XVI. kötet. Budapest, 2017. KGRE ÁJK ISSN 2063-4757 ISBN 978-963-9808-75-1, 146 o.
25. Havasi Sára: Házassági vagyoni szerződés, mint a vagyoni viszonyok elsődleges rendezési eszköze a Polgári Törvénykönyv tükrében
<https://jogaszkepzes.kormany.hu/admin/download/f/fc/32000/Tanulm%C3%A1nyk%C3%B6tet.pdf>
26. Havasi Sára: Miért (ne) kössünk házassági vagyoni szerződést? In: Dobrocsi Szilvia (szerk.): Acta Iuvenum Caroliensia IX. KGRE ÁJK Budapest, 2017. ISSN 2062-9206, 478-501. o.